

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ

Корягіна Ю.І.

студентка ННІ педагогіки

Сорочинська О.А.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної
освіти та педагогічних інновацій*

Танська В.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та
педагогічних інновацій*

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Житомирська область, Україна**

Проблема розвитку пізнавальної активності дошкільників – одна з найактуальніших у дитячій педагогіці та психології, оскільки взаємодія людини з навколишнім світом можлива завдяки її активності та діяльності, а ще й тому, що активність є неодмінною передумовою формування розумових якостей особистості, її самостійності та ініціативності. Формування пізнавальних інтересів, природно пов'язують із процесом навчання, коли головний зміст життя дитини полягає в поступовому переході з одного ступеня знання на інший, з одного рівня оволодіння пізнавальними і практичними вміннями до іншого, більш високого. У Законі України «Про дошкільну освіту» визначені головні завдання дошкільної освіти, одне з них – це свідоме ставлення до себе, оточення та довкілля [4].

Актуальність дослідження. Сучасна теорія навчання і виховання при аналізі педагогічних явищ все більше і більше звертається до особистості дитини, до тих внутрішніх процесів, які формуються у неї під впливом діяльності й спілкування. Під пізнавальною активністю розуміють самостійну діяльність дитини, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності. Проблему сприйняття дітьми дошкільного віку довкілля, зокрема світу природи, вивчали

видатні педагоги, як Я. Коменський, Н. Лисенко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Ф. Фребель та інші. Науковець В. Грецова вважала, що дошкільники 5-6 року життя уже здатні робити узагальнення, їхнє мислення характеризує допитливість, пізнавальну активність тощо. Від рівня пізнавальної активності значною мірою залежить успіх засвоєння нової інформації та знань дитиною [2].

Мета дослідження: дослідити особливості формування пізнавальної активності дошкільників у процесі ознайомлення з природою.

У книзі В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» зазначається – «щоб кожен крок був подорожжю і виток мислення й мови – до чудової краси природи. Кожне знайомство з природою – урок розвитку дитячого розуму, творчості, почуття. Своєю незвичайністю, новизною, різноманітністю природа емоційно впливає на дитину, викликає його здивування, бажання більше дізнатися, спонукає до передачі почуттів і думок у мові» [7]. Спілкуючись із природою дитини включається у пізнавальну активність.

На думку К. Платонова *пізнавальна активність* – вид психічної активності, що з'являється у формах мимовільної уваги, цікавості, творчості [6]. З позиції Т.І. Шамова *пізнавальна активність школяра* – якість діяльності, у якій виявляється особистість самого учня в його ставленні до змісту і процесу діяльності, прагненні до ефективного оволодіння знаннями і вміннями, а також мобілізації морально-вольових зусиль для досягнення навчально-пізнавальних цілей [3]. Дослідниця М. Лисіна відзначає близькість понять “пізнавальна активність” і “допитливість” або “цікавість” [5].

Отже *основними показниками пізнавальної активності* є: спрямованість і стійкість пізнавальних інтересів, прагнення до самостійного і ефективного засвоєння інформації, оволодіння прийомами й способами пізнавальної діяльності, критичність і самокритичність мислення, вольові зусилля для досягнення навчально-пізнавальної мети.

У працях О. Брежнєвої, виокремлено *компоненти пізнавальної активності дітей*: емоційний, змістовий і вольовий, – а також етапи її

формування [1]. Перший етап – виникнення інтересу до пізнання на основі емоцій, почуттів, які є сильним мотивом до пізнання, допитливості. Другий етап пов'язаний із впливом активності на вольовий і змістовий компоненти. У дітей формуються самостійність виконання завдань, ініціативність у виборі рішень шляхом поєднання активного оволодіння дітьми способами обстеження предметів, абстрагування, узагальнення ознак і відношень об'єктів пізнання. На третьому етапі відбувається вдосконалення пізнавальної активності, вольових якостей дитини – наполегливості, ініціативності тощо [3].

У психолого-педагогічних дослідженнях представлено декілька *видів активності*, притаманних дитині, яка навчається [6]: репродуктивно-наслідувальна активність, пошуково-виконавська активність, творча активність.

Для розвитку пізнавальної активності дітей мають значний вплив різні форми роботи, зокрема екскурсії. Екскурсія – це методично продуманий показ визначних місць, пам'яток історії і культури, показ, в основі якого лежить аналіз об'єктів, які знаходяться перед очима екскурсантів, а також подій, пов'язаних з ними.

Дослідно-експериментальна робота з дослідження процесу розвитку пізнавальної активності за допомогою ознайомлення з природою старших дошкільників на природознавчих екскурсіях складалася з трьох етапів: констатуючого, формуючого, контрольного. Дослідження проводилося на базі ЗДО №66 м. Житомира. В експерименті взяли участь дві групи по 20 дітей. Для формування пізнавальної активності у дошкільників старшої групи в процесі ознайомлення з природою використали екскурсії. У ході експериментального дослідження, що проводилося нами у 3 етапи, було виділено критерії, рівні та показники пізнавальної активності у дошкільників старшої групи. Потім за допомогою розроблених нами діагностичних методик, ми дослідили та констатували рівень пізнавальної активності у дошкільників.

Отже, за результатами констатуючого етапу експериментального дослідження бачимо, що рівень пізнавальної активності дошкільників двох груп сягає середнього рівня. Показники ЕГ наступні: низький рівень 35%, середній

50%, високий 15%. А в КГ: низький 40%, середній 50%, високий рівень 10%. Також бачимо, що результат цих груп майже на одному рівні.

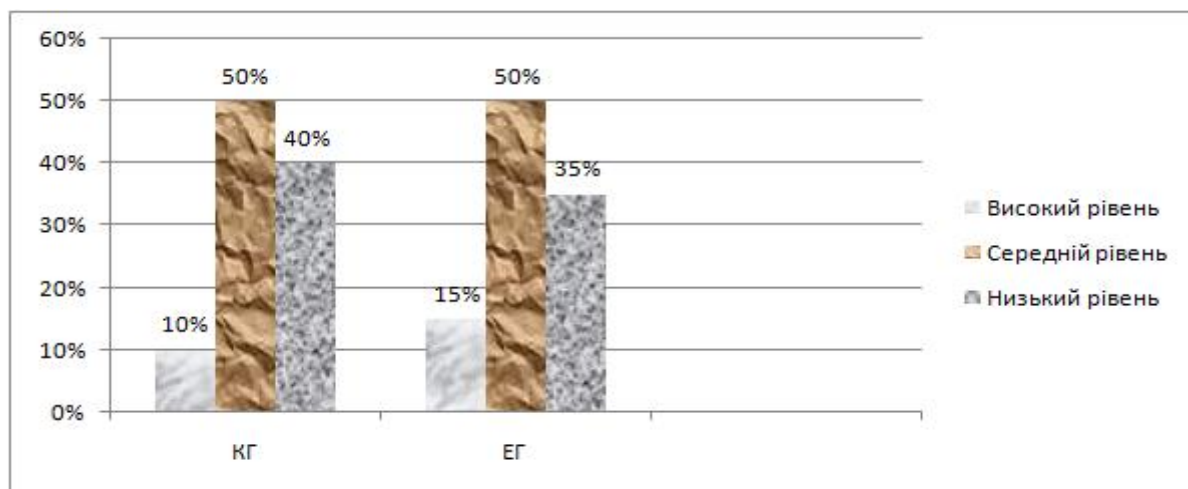

Рис 1. Рівні сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку КГ та ЕГ на констатуючому етапі

На формуючому етапі нами була розроблена авторська програма екскурсій. У ході дослідження провели три екскурсії в ЕГ, після яких знову продіагностували рівень пізнавальної активності в обох групах.

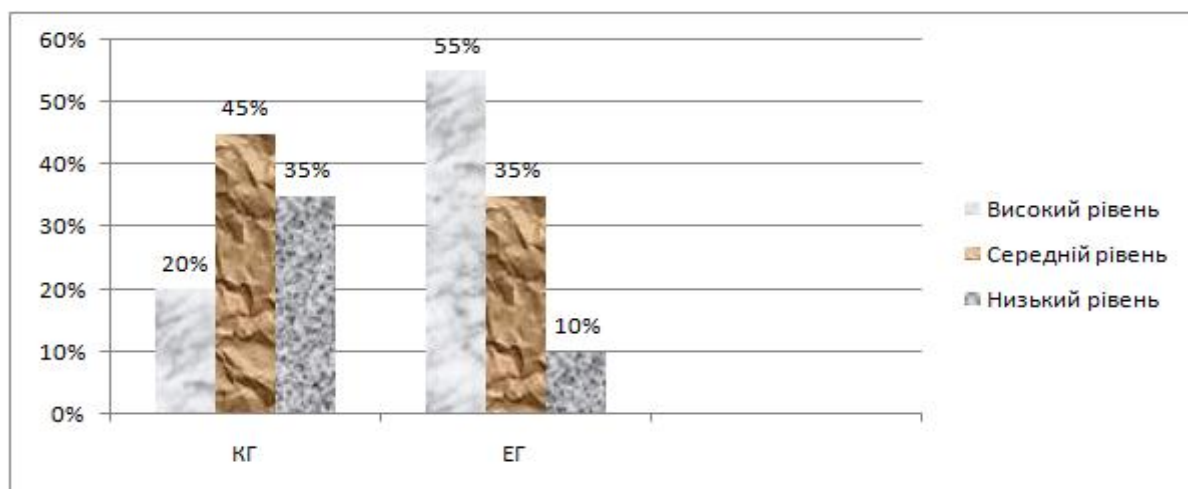

Рис 2. Рівні сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку КГ та ЕГ після формуючого етапу

Отже, за результатами формуючого етапу, бачимо, що рівні пізнавальної активності зросли (якщо порівняти з констатувальним). В ЕГ низький рівень 10% , а був 35%, середній 35%, а був 50%, а високий 55%.

Щодо КГ низький рівень становить 35%, середній 45% і 20% становить високий рівень розвитку пізнавальної активності.

Отже, як бачимо показники ЕГ, де проводилась робота спрямована на розвиток пізнавальної активності на формуючому етапі, мають позитивну динаміку, та видно, що показники пізнавальної активності зросли. У КГ де робота не проводилась, показники лишились майже не змінні.

Висновки: Система екскурсій, проведених під час експерименту, дозволяє створити сприятливі умови для формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку. Також, експериментально перевірено ефективність реалізації авторської програми в формуванні пізнавальної активності у дошкільників в процесі ознайомлення з природою. Аналіз та порівняння результатів, у дітей експериментальної групи. на констатувальному та формувальному етапах експерименту засвідчив позитивну динаміку в зазначеному виді діяльності за всіма показниками.

Література

1. Брежнєва О.Г. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників / О.Г. Брежнєва // Дошкільне виховання. – 1998. – № 2. – С. 12-14.
2. Грецова В.Г. Воспитание у детей старшего дошкольного возраста культуры взаимодействия с природой: автореф. диссертации / В.Г.Грецова. – Спец: 13.00.01 «Педагогика». – 167 с.
3. Дубровіна І. В. Пізнавальна активність як стан готовності учнів до пізнавальної діяльності: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/169>
4. Закон України «Про дошкільну освіту». – Київ, 2001.
5. Лисина М.И. Общение и его влияние на развитие психики дошкольника : сборник научных трудов / М.И. Лисина. – М. : НИИ АПН ССР, 1974. – 210 с.
6. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий : учебное пособие [для учеб. заведений проф. тех. образования] / К.К. Платонов. – М. : Высшая школа, 1984. – 174 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 5. Школа і природа / В. О.Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – 549 с.